

Kuopion kaupunkiKuopion kaupunkiseudun
joukkoliikennelautakunta

27.05.2021

31 §

§ 31

Asianro 267/08.01.00/2021

Selvitys Kuopion kaupunkiseudun maksuvyöhykkeistä, lippujen hinnoista ja kuntarajan ylittävän liikenteen nettokustannusten jaosta**Joukkoliikennepäällikkö Kaisu Matinniemi
Henkilökuljetusten järjestäminen**

Yleistä

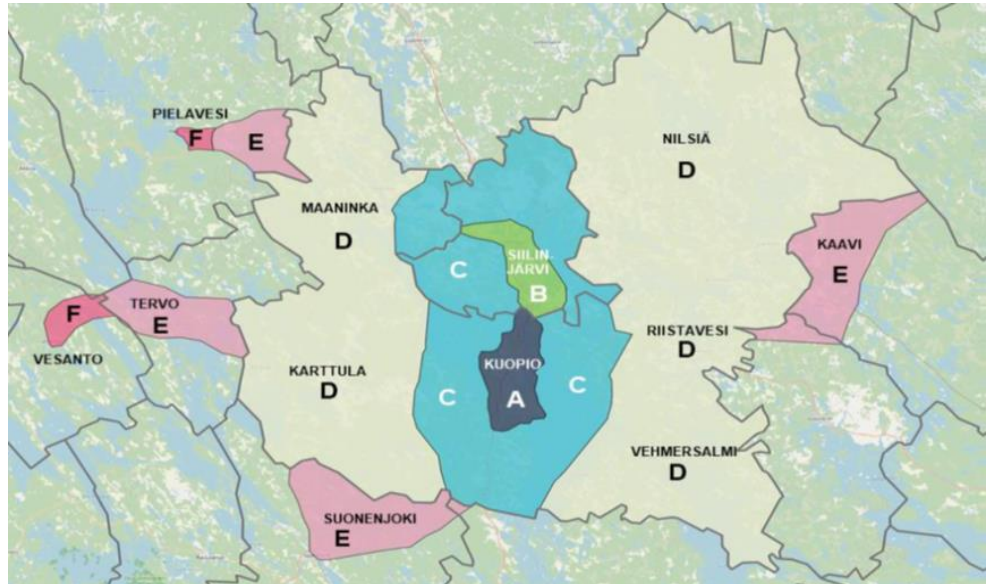
Tavoitteellisena ohjelmana joukkoliikenteen kehittämistyölle hyväksytyssä Joukkoliikenneohjelmassa 2030 on asiakaslähtöisen lippu- ja informaatiojärjestelmän erääksi tavoitteeksi asetettu yhtenäinen lippu- ja maksujärjestelmä, jolla helpotetaan matkustamista, asiakasinformaatiota sekä edistetään alueellista liikkuvuutta. Tästä esimerkkinä on yksi yhteinen työssäkäyntialueen maksuvyöhyke vuonna 2022.

Maksuvyöhykkeiden yhdistämistä selvitettiin jo 22.2.2018 joukkoliikennelautakunnan hyväksymässä selvityksessä. Silloin lautakunta päätti, että muutoksia maksuvyöhykkeisiin ei siinä vaiheessa tehdä. Kuitenkin tavoitteeksi asetettiin paikallisliikenteen yksi yhteinen maksuvyöhyke vuonna 2022, ja ennen päätöstä laaditaan vielä uusi selvitys, jonka perusteella tehdään päätös maksuvyöhykkeistä.

Nyt laaditussa selvityksessä pääpaino oli työssäkäyntialueen maksuvyöhykkeiden tarkastelussa. Muina asioina selvityksessä tarkasteltiin myös lippuhintoja, paikallisliikenteen linjojen 30-40 katkaisemista Savilahteen sekä Kuopion ja Siilinjärven yhteisen liikenteen nettokustannusten jakomallia.

1. Maksuvyöhykkeiden kehittäminen

Nykyisin Kuopion kaupunkiseudun vyöhykejärjestelmässä on kuusi vyöhykettä.

Kuopion kaupunkiKuopion kaupunkiseudun
joukkoliikennelautakunta

27.05.2021

31 §

A- ja B- vyöhykkeet kattavat paikallisliikenteen liikennöintialueen. E- ja F- vyöhykkeet kuuluvat Pohjois-Savon ELY:n toimivalta-alueeseen. Kaavi siirtyi Kuopion kaupunkiseudun Waltti -lippujärjestelmään vuonna 2018. Muut alueet vuonna 2020, kun ELY luopui omasta Waltti -järjestelmästä.

Vuonna 2018 hyväksytyssä maksuvyöhykeselvityksessä tarkasteltiin A- vyöhykkeen laajentamista B-vyöhykkeen alueelle. Tällöin B-vyöhykkeestä olisi muodostunut pysäkitön virtuaalivyöhyke, jonka seurauksena Siilinjärven keskustan ja haja-asutusalueen väliset matkat olisivat muuttuneet BC- matkoista ABC-matkoiksi, ja hinnat olisivat nousseet. Vaikka muutos olisi täyttänyt tavoitteen yhteisestä maksuvyöhykkeestä, ei lipunhintojen korotukset muualla olleet kokonaisuuden kannalta tavoiteltua.

Nyt laaditussa selvityksessä työtä ohjannut työryhmä päätyi esittämään ratkaisua, jossa paikallisliikenteen yhteinen maksuvyöhyke korvattaisiin yhtenäisillä hinnoilla. Tämä tarkoittaisi AB-lippujen hintojen alentamista saman hintaiseksi A- ja B-lippujen kanssa, jotka ovat nykyisin samanhintaiset. Käytännössä A- ja B-vyöhykkeiden alueilla myytäisiin enää vain AB-lippuja nykyisillä A- ja B-vyöhykkeen lippujen hinnoilla. Muutoksella täytettäisiin joukkoliikenneohjelman tavoite aiheuttamatta laajempia muutoksia maksuvyöhykkeisiin ja lippujen hinnoitteluun.

Alennettujen lipunhintojen arvioidaan lisäävän matkustajamääriä Kuopion ja Siilinjärven välillä 10 %. Lisäys ei kuitenkaan kata vähentyneitä lipputuloja, vaan subventiotarve kasvaa 390 000 eurolla vuodessa, josta Siilinjärven osuus on 250 000 euroa ja Kuopion 140 000 euroa. Korona vähensi vuoden 2020 lipputuloja noin 30 %. Kuluvan vuoden lipputulovähenemä arvioidaan olevan vähintään samaa suuruusluokkaa, eikä tilanteen oleteta palautuvan vuoden 2019 tasolle vielä ensi vuonnakaan. Subvention osuudet tulevatkin todennäköisesti olemaan edellä esitettyjä arvioita suuremmat.

Kuopion kaupunginhallitus ja Siilinjärven kunnanhallitus käsittelevät asiaa maanantaina 17.5.2021. Molemmat hallitukset yhtyivät työryhmän kantaan, jonka mukaan yhtenäinen työssäkäyntialueen lippujärjestelmä toteutetaan työryhmän esittämällä ratkaisulla. Samalla Kuopion kaupunginhallitus ohjeisti lautakuntaa tarkastelemaan päätöksen taloudellisia ja liikenteellisiä vaikutuksia keväällä 2024 vuosien 2022-2023 toteutuman perusteella ja viemään tarkastelun kaupunginhallitukselle tiedoksi.

2. Lippujen hinnoittelu

Joukkoliikenneohjelmassa on asetettu tavoitteeksi, että lippujen hintataso säilytetään kilpailukykyisenä ja houkuttelevana sekä, että kustannustason noususta 50 % viedään lippujen hintoihin.

Kuopion kaupunkiseudun joukkoliikenteen lippujen hintataso on pidetty muuttumattomana vuodesta 2013 alkaen. Waltti -liikenteeseen siirryttäessä vuonna 2015 alennusryhmien määrä kasvoi. Lisäksi siilinjärveläisille on otettu vuonna 2019 käyttöön edullinen Siilinjärven kuntakausi-lippu 3 kk, 6 kk ja 12 kk. Kustannustason nousua ei ole huomioitu asiakashinnoissa. Hintataso on säilynyt kilpailukykyisenä, ja asiakastytyväisyyskyselyjen mukaan asiakkaat ovat kokeneet saaneensa erinomaisen vastineen rahoilleen (kuluvana vuonna keskiarvo 4,21/maksimi 5).

Lippujen hinnoittelulla voidaan vaikuttaa matkustajamäärien kasvamiseen. Lyhyellä aikavälillä 10 % lippujen hintojen alenemisen on todettu lisäävän lippujen myyntiä 3 % (ns. hintajousto) seuraavan vuoden aikana. Ihmis-

Kuopion kaupunkiKuopion kaupunkiseudun
joukkoliikennelautakunta

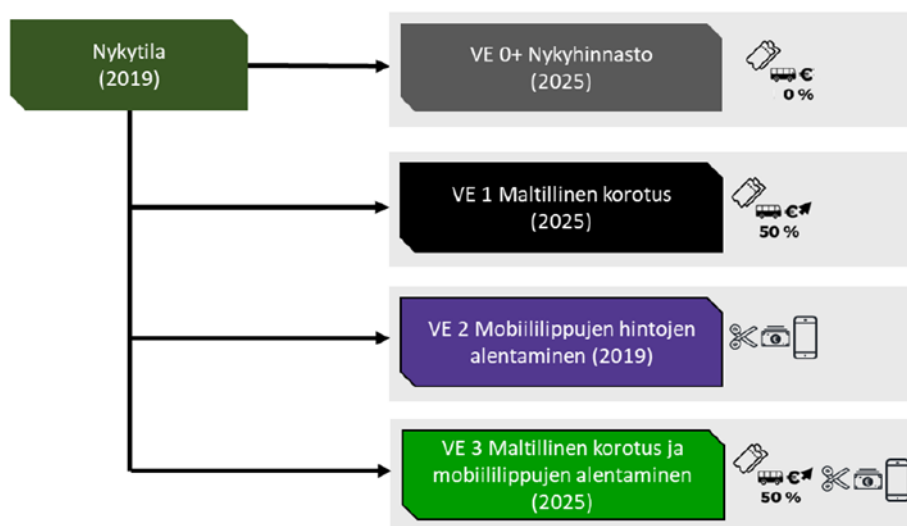
27.05.2021

31 §

ten päätökset esimerkiksi asuinpaikan valinnasta tai oman auton hankinnasta tai siitä luopumisesta ottavat yleensä vuotta pidemmän ajan. Tämän vuoksi puhutaan pitkän aikavälin (5-10 vuotta) hintajoustosta, joka on tavallisesti kaksinkertainen lyhyeen aikavälin hintajoustoon nähden. Selvityksessä on hyödynnetty tätä yleisenä pidettyä lyhyen aikavälin hintajoustoa, vaikka lippujen hintajoustoon vaikuttaa myös muita tekijöitä.

2.1 Hinnoitteluvaihtoehdot

Työryhmä päätyi tarkastelemaan kolmea hinnoitteluvaihtoehtoa sekä vertailuvaihtoehtoa VE 0+. Lähtökohtana on vuonna 2019 ollut tilanne. Viiden ja kuuden vyöhykkeen lippujen hintoja ei tarkasteltu, koska vyöhykkeet ovat käytössä vain Pohjois-Savon ELY-keskuksen toimivalta-alueella, ja hinnoittelusta on sovittu ELY:n ja kaupungin välisessä yhteistyösopimuksessa.

VE0+: Tarkastelussa on nykyiset hinnat vuoden 2025 tilanteessa. Käytännössä lippujen reaali hinnat alenevat kustannustason inflaation vuoksi.

VE1: Vaihtoehto sisältää joukkoliikenneohjelmassa asetetun tavoitteen, että kustannustason noususta 50 % viedään asiakashintoihin. Lisäksi korotetut hinnat on pyöristetty kymmeneen senttiin rahastustapahtuman nopeuttamiseksi. Lippujen reaali hinnat laskevat edelleen, kuitenkin vähemmän kuin VE 0+:ssa.

VE2: Tällä hetkellä kertaliput ovat samanhintaisia mobiililippuna ja autosta ostettuna kertalippuna. Vaihtoehdossa mobiilikertalippujen hintoja laskeaan arvolippujen tasolle automyyntin vähentämiseksi. Lisäksi vaihtoehdossa on tarkasteltu vaikutuksia, jos samanaikaisesti kuljettajalta ostettavan kertalipun hintaa korotetaan tasaeuroon tai 50 sentin tarkkuuteen.

VE3: Vaihtoehto on yhdistelmä VE1:stä ja VE2:sta.

2.2 Vaihtoehtojen vaikutukset

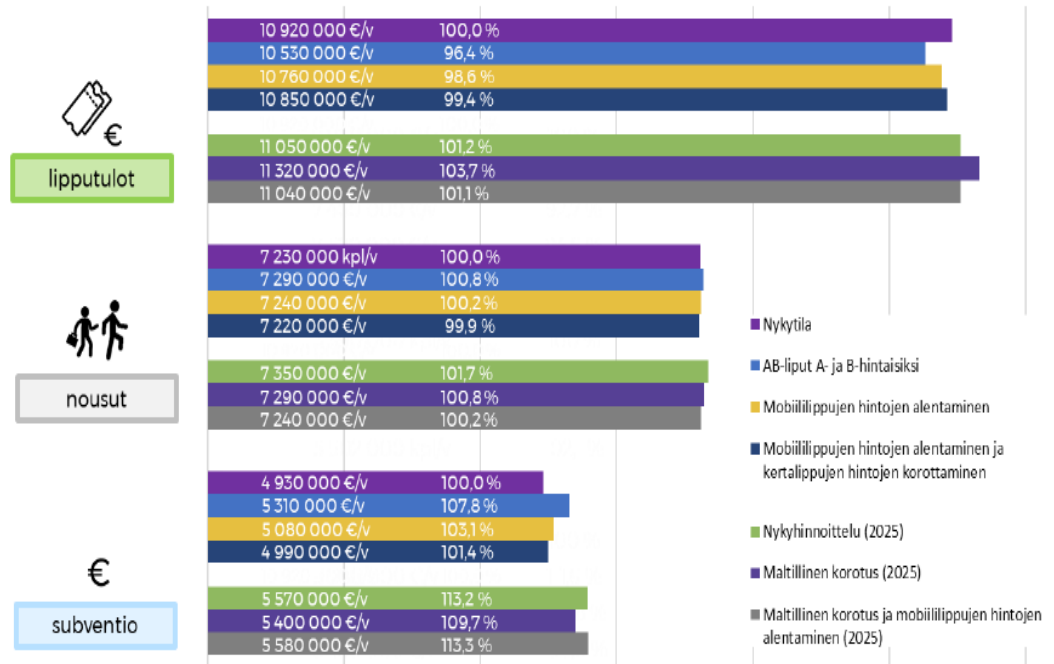
Vaihtoehtojen vaikutukset lipputuloihin, nousuihin ja subventioon on arvioitu vuoden 2019 tilanteen perusteella.

Kuopion kaupunki

Kuopion kaupunkiseudun
joukkoliikennelautakunta

27.05.2021

31 §

AB-lippujen hintojen alentaminen (- 40 %) A- ja B-lippujen hintaisiksi vähentää lipputulota arviolta 390 000 euro/vuosi (-3,6 %) ja lisää subventiotarvetta saman verran (+7,8 %). Tästä linjojen 30-40 nousujen suhteessa (35 % Kuopiosta, 65 % Siilinjärveltä) kohdistuu Kuopiolle 140 000 euroa ja Siilinjärvelle 250 000 euroa. Matkustajamäärä linjoilla kasvaa arviolta 10 %.

Nykyisten nimellishintojen pitäminen ennallaan edellyttää kustannustason nousun vuoksi vuoteen 2025 mennessä subvention kasvattamista 650 000 eurolla (+13 %). Jos lippujen hintoja nostetaan maltillisesti eli kustannustason noususta puolet siirretään lippujen hintoihin, subventiotarve kasvaa 480 000 eurolla (+10 %). Nykyisten hintojen pitäminen lisää matkustajamääriä noin 1,7 % ja maltillinen korotus 0,8 %.

Mobiilikertalippujen hinnan alentaminen arvolippujen hintaisiksi vähentää lipputulota 150 000 euroa ja lisää subventiotarvetta saman verran vuoteen 2025 mennessä. Arviossa ei ole otettu huomioon siirtymää paperilipuista mobiililippuihin. Nousumäärä kasvaa noin 10 000 vuodessa. Jos samanaikaisesti kuljettajilta ostettavien kertalippujen hintojen nostetaan 50 sentin tarkkuuteen, vähenevät lipputulot 70 000 euroa/vuosi ja subventiotarve kasvaa 60 000 euroa. Matkustajamäärässä ei tule muutosta.

Muutokset siirtävät asiakkaita paperikertalipuista mobiililippuihin ja nopeuttavat maksamista, kun vaihtorahojen käsittely vähenee. Lisäksi muutos kannustaisi satunnaisesti joukkoliikennettä käyttäviä lisäämään joukkoliikenteen käyttöä, koska hintataso alenee ja mobiililipun ostaminen on vaivatonta. Muutos tukee joukkoliikenneohjelman tavoitetta joukkoliikenteen sujuvuudesta ja helppokäyttöisyydestä.

3. Linjastomuutokset

Savilahden maankäytön kehittymisen myötä on tarvetta tarkastella alueen joukkoliikennepalveluja uudelleen. Alustavien suunnitelmien mukaan Siilin-

Kuopion kaupunkiKuopion kaupunkiseudun
joukkoliikennelautakunta

27.05.2021

31 §

järven linjat päätetään Savilahteen syksyllä 2023. Tällöin keskustasta Matkukseen sekä Hiltulanlahteen liikennöi linja 25.

Linjastomuutosten myötä liikennöintikustannukset kasvavat noin 300 000 euroa vuodessa, joka jakautuu kuntien kesken.

4. Kuntien välisen liikenteen nettokustannusten jakaminen

Nykyisin yhteisen liikenteen kustannukset ja lipputulot jaetaan joukkoliikennelautakunnan 25.1.2018 vahvistamien jakosuhteiden mukaan. Päätöksen mukaan jakosuhdetta noudatetaan siihen saakka, kunnes Savilahden maankäytön kehittymisen myötä Kuopion ja Siilinjärven välinen kaupunkiliikenne on tarpeellista tarkastella uudelleen. Kustannusten ja lipputulojen jakosuhteet määriteltiin aamupäivän pysäkkinaisuuksien, Watti -järjestelmästä saatavien kuntalaisuustietojen ja vyöhykekohtaiset lippuhintojen perusteella.

Tässä selvityksessä on tarkasteltu nettokustannusten jakamista nousumäärien perusteella (VE1) siten, että kuntalaisuus on tarkasteltu nyky mallia tarkemmin. Toisena vaihtoehtona (VE2) jakamista tarkasteltiin kuntalaisten keskimatkojen pituuksien perusteella eli kuinka pitkiä matkoja kunkin kunnan asukkaat tekevät.

Tarkastelun perusteella havaittiin, että linjojen 30-40 matkustajakilometreihin perustuvassa mallissa (VE 2) Siilinjärven subventio on noin 80 000 euroa suurempi kuin VE1:ssä. Ero johtuu siitä, että siilinjärveläisten matkapituudet ovat kuopiolaisiin matkustajiin verrattuna hieman pidempiä. Linjojen subventio on noin 50 %, joka on suurempi kuin koko paikallisliikenteen linjastossa (30 %). VE2:ssä Siilinjärven liikennöintikustannukset kasvavat noin 180 000 eurolla ja lipputulot kasvavat noin 100 000 eurolla. Kuopion kustannukset ja lipputulot vähenevät vastaavilla summilla eli subventiotarve vähenee 80 000 eurolla.

Keskimatkan pituuden huomioiva malli antaa mahdollisuuden jakaa kustannuksia tarkemmin nk. aiheuttaja maksaa -periaatteen mukaisesti. Se on nykymallia oikeudenmukaisempi, ja periaatetta on jo noudatettu tapauksissa, joissa vuorotarjonnan lisäykset hyödyttävät selkeästi toisen kunnan tarvetta. Mallissa nettokustannukset jakautuvat nykymallia paremmin, sillä malli painottaa kustannuksia matkustuksen suhteessa.

5. Suositukset

Työssä on päädytty esittämään, että tavoitteeksi asetettu yksi yhtenäinen työssäkäyntialueen maksuvyöhyke toteutetaan alentamalla AB-lippujen hinnat A- ja B-lippujen hintaisiksi. Muita muutoksia ei lippujärjestelmään tehtäisi. Etuna on, että lippujen hinnat ja lipputulot säilyvät muutoin ennallaan. Lisäksi Siilinjärven sisäiset matkat kirkonkylän ja haja-asutusalueiden välillä ovat edelleen BC-matkoja ja lippujen hinnat säilyvät ennallaan. Hinnoittelumuutokset edistävät myös joukkoliikenneohjelman tavoitetta, että Kuopion kaupunkiseudun joukkoliikenne tukee vahvasti seudun elinvoimaa.

Kustannustason nousemisen myötä on luontevaa, että hyväksytyn tavoitteen mukaisesti lippujen hintatasoa nostetaan maltillisesti eli puolet kustannusten noususta siirretään lippujen hintoihin. Tällöin lippujen reaali hinnat kuitenkin edelleen laskevat ja lippujen hinnat säilyvät kilpailukykyisinä. Muutoksella mahdollisuudet palvelutason säilyttämiseen korkealla tasolla myös jatkossa paranevat ja palvelua voidaan kehittää edelleen.

Kuopion kaupunkiKuopion kaupunkiseudun
joukkoliikennelautakunta

27.05.2021

31 §

Mobiilikertalippujen hintojen alentaminen arvolippujen hintaisiksi edistää siirtymistä kuljettajalta ostettavista lipuista muihin maksutapoihin, joka osaltaan parantaa liikenteen sujuvuutta ja edistää joukkoliikenteen helpokäyttöisyyttä eli muutos on asetettujen tavoitteiden mukainen.

Savilahden maankäytön kehittämisen myötä linjat 30–40 päätetään Savilahteen. Samalla Matkuksen ja Hiltulanlahden suuntaan liikennöidään uudella linjalla 25. Muutokset on suunniteltu toteutettavaksi vuonna 2023.

Nettokustannusten jakamisessa keskimatkan pituuden huomioiva malli on enemmän aiheuttaja maksaa -periaatteen mukainen. Mallissa nettokustannukset jakautuvat nykymallia paremmin, sillä malli painottaa kustannuksia matkustuksen suhteessa ja antaa mahdollisuuden jakaa kustannuksia nousumallia tarkemmin.

Yhtenäisen työssäkäyntialueen AB-lippujen hinnanalennus toteutetaan vuonna 2022. Muilta osin odotetaan koronatilanteen vakautumista ja kokonaisvaikutusten selviämistä joukkoliikenteelle. Suosituksista tehdään tarvittaessa uudet vaikutusarvioinnit, joiden perusteella suosituksista tehdään erilliset päätökset.

Raporttiluonnos lähetetään kokoukseen osallistujille sähköpostitse heti, kun se valmistuu.

Vaikutusten arviointi

Esitys on ympäristö- ja yritysvaikutuksiltaan positiivinen, sillä palvelun parantaminen ja alennukset lipunhinnoissa lisäävät matkustajamääriä. Esitys tukee joukkoliikenteelle hyväksytyjä tavoitteita.

Esitys

Esitän, että joukkoliikennelautakunta:

- päättää alentaa Kuopion ja Siilinjärven välisen AB -lippujen asiakashintoja samanhintaisiksi vyöhykkeiden A ja B lippujen kanssa
- hyväksyy Kuopion kaupunkiseudun maksuvyöhyke-, lippujen hinta- ja kustannusjako -selvityksessä esitetyt muut suositukset tavoitteellisina joukkoliikenteen lähivuosien kehittämistyölle.

Liitteet

1 267/2021 Maksuvyöhykeselvitys raporttiluonnos

Viiteaineisto

1 267/2021 Siilinjärven kunnanhallituksen pöytäkirjanote 17.5.2021
2 267/2021 Kuopion kaupunginhallituksen pöytäkirjanote 17.5.2021

Valmistelija

Seija Pasanen

etunimi.sukunimi(at)kuopio.fi

puh. +358 44 718 5424

Päätösehdotus

Joukkoliikennepäällikkö Kaisu Matinniemi

Lautakunta hyväksyy joukkoliikennelautakunnan esityksen.

Päätös

Merkitään, että raporttiluonnos on lähetetty varsinaisille jäsenille sähköpostitse 24.5.2021 sekä vielä tarkistettu luonnos 25.5.2021.

Kuopion kaupunkiKuopion kaupunkiseudun
joukkoliikennelautakunta

27.05.2021

31 §

Simo Airaksinen WSP Oy:stä esitteli asiaa. Asiantuntijoina asian esittelyn ajan läsnä olivat myös joukkoliikenneinsinööri Tero Myyryläinen ja joukkoliikennesuunnittelija Jukka Räsänen.

Päätösehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

